

POSUDEK OPONENTA HABILITAČNÍ PRÁCE

Masarykova univerzita

Uchazeč

Mgr. et Mgr. Karel ČERVENKA, Ph.D.

Habilitační práce

Sud, který nemá dno? Potřeby dětí s poruchami emocí a chování očima výchovných profesionálů.

Oponent

doc. PhDr. Karel PANČOCHA, Ph.D.

**Pracoviště opONENTA,
instituce**

Institut výzkumu inkluzivního vzdělávání, Pedagogická fakulta, Masarykovy univerzity

Text posudku¹

Aktuálnost námětu

Autor přináší nejen do oblasti speciálně pedagogického výzkumu, ale též do oblasti výzkumu profesionalizace pomáhajících profesí vysoce aktuální témata z oblasti etopedické praxe. Konkrétně se jedná o témata edukačních potřeb dětí s poruchami emocí nebo chování (dále jen PCH) a intervenčních přístupů profesionálů, kteří s těmito dětmi pracují při výchovném procesu. Jedná se o komplexní téma, které autor rozdělil na několik dílčích témat a z nich vycházejících výzkumných otázek. Publikace předkládaná jako habilitační práce se specificky zaměřuje na povahu proinkluzivního intervenčního přístupu výchovných profesionálů a na potřeby dětí s PCH, taktéž z pohledu je výchovných profesionálů. Práce autora logicky osciluje na pomezí několika disciplín, zejména speciální pedagogiky (etopedie), s přesahy do dalších oborů, zejména sociologie (odtud koncept nálepkování, deviance, stigmatizace atd.) a psychologie (vztahové a osobnostní pojetí). Autor prokazuje orientaci ve všech uvedených disciplínách a dokáže jejich poznatky syntetizovat a představit čtenáři věrohodné a prakticky uplatnitelné modely a způsoby přístupu k dětem s PCH. Ačkoliv téma intervence v etopedii z pohledu profesionálů není samo o sobě novinkou, pojetí práce dr. Červenky je vysoce inovativní, zejména tím, že u nás tradiční represivní model zaměřený na patologii a s ní

¹ V textu posudku se lze zaměřit například na tyto oblasti: aktuálnost tématu, přístup k řešení, použitá metodologie, kvalita a správnost dosažených výsledků, původnost dosažených výsledků, uplatnitelnost výsledků pro rozvoj oboru a další bádání, uplatnitelnost výsledků v praxi, formální úprava a jazyková úroveň práce, připomínky k habilitační práci uchazeče.

spojenou nutnost resocializace dítěte transformuje do pojetí, které na problém nahlíží skrze osobnost dítěte a poskytnutí podpory k uspokojení jeho potřeb. Jsem přesvědčen, že práce dr. Červenky nejenže rozšiřuje poznání fenoménů úzce souvisejících s inkluzivním vzděláváním a sociální inkluzí dětí s PCH, ale nabízí také jakousi myšlenkovou mapu či průvodcovskou nabídku pro pedagogické pracovníky, kteří v tradičním represivním modelu ztratili smysl své profesní existence.

Přístup k řešení a zasazení problematiky do odborného (vč. mezinárodního) kontextu

Autor si zvolil poměrně nestandardní, avšak čtenářsky přívětivý způsob prezentace své práce a rozdělil ji na tři samostatné části: metodologickou, teoretickou a empirickou. V rámci metodologické části práce, která je úvodem celé monografie, se věnuje představení postupu vlastního výzkumného šetření (blíže viz část posudku týkající se metodologie výzkumu). Následná teoretická část shrnuje současné poznatky speciální pedagogiky, sociologie a psychologie o dětech s PCH a fenoménu poruchy chování obecně. Autor představuje poruchu chování jako něco, co není inherentní součástí osobnosti nebo bytosti dítěte, ale naopak velmi často něčím, co je dítěti společností nejprve přisouzeno a následně vyžadováno, aby onu roli naplňovalo. Autor zde vychází ze současných a v mezinárodním odborném diskurzu živých teorií labelingu, stigmatu a vnímání poruchy chování jako bariéry, která dítěti brání v osobnostním rozvoji, ve vzdělávání a v dosažení vlastního potenciálu. V následující empirické části jsou pak představena výzkumná zjištění autora, která jsou rozdělena do dvou hlavních částí, a to do oblasti potřeb dítěte s PCH a osobnostně-celostního přístupu k edukaci a intervenci.

Použitá metodologie

Autor popisuje zvolenou výzkumnou metodologii a přístupy k výzkumu v úvodní kapitole své monografie. Celý výzkum je jasně veden kvalitativní logikou. Autor čtenáři podrobně vysvětluje důvody volby výzkumného designu, způsob výběru výzkumného souboru i jednotlivých technik sběru a analýzy dat. Oceňuji autorův popis zajištění validity a kvality v kvalitativním výzkumu, který může sloužit jako inspirace pro další výzkumníky využívající tento design ve speciální pedagogice. Autor se ve své práci vypořádává také s limity vlastního výzkumu a neopomíná ani etickou stránku zejména vůči informantům. Získaná data jsou následně analyzována s

využitím technik kódování ve dvou stupních se softwarovou podporou. Metodologický přístup autora považuji za precizní, jasný a srozumitelný.

Kvalita, správnost a původnost dosažených výsledků

Dosažené výsledky je třeba posuzovat v šířce problematiky a její komplexnosti. Autor si zvolil oblast, která je komplikovaná a práce na ní proto musela být dlouhodobá a vyžadující vysokou odbornou erudici. Dosažené výsledky považuji za kvalitní a správné. Práce je příspěvkem ke speciálněpedagogickému poznání z hlediska získaných dat a jejich interpretace, ale také v oblasti metodologické, kde autor ukazuje jednu z cest, jak se lze pomocí kvalitativní metodologie zhostit zkoumání v oblasti poruch chování z pohledu pomáhajících profesí. Oceňuji též snahu autora o přístupnost textu širší odborné veřejnosti nebo studentům speciální pedagogiky. Z publikace je patrné, že se autor tématu PCH, specificky pak intervenčním přístupům zaměřeným na potřeby dětí s PCH a jejich osobnostní rozvoj věnuje dlouhodobě nejen po stránce teoretické, ale též má hluboké zkušenosti z praxe etopeda.

Uplatnitelnost výsledků pro rozvoj oboru a další bádání, uplatnitelnost výsledků v praxi

Otázku uplatnitelnosti výsledků pro další bádání, které by se mohlo ubírat do oblastí aplikovaného výzkumu se zaměřením na akční výzkum a řešení konkrétních postupů při intervenci do oblasti speciálních potřeb dětí s PCH, lze zodpovědět jednoznačně pozitivně. Výsledky práce autora mohou posloužit jako inspirační pole a úvod do dalších hlubších analýz konkrétních problémů spojených s poruchami chování jako bariérami inkluzivního vzdělávání a sociální inkluze. Uplatnitelnost výsledků výzkumu v praxi je bezesporu jednou ze silných stránek předkládané práce, stejně jako uplatnitelnost v rámci pregraduální výuky speciálních pedagogů – etopedů.

Formální úprava a jazyková úroveň práce

Předložená habilitační práce má standardní úpravu, je rozdělena do tří vyvážených částí – metodologické, teoretické a empirické. Text je dobře čitelný a odborný zároveň. Citace jsou v práci užívány dle platné normy, množství citovaných domácích, a zvláště zahraničních prací je nadstandardní. Překlepy či jiné formální nedostatky se v práci objevují zcela výjimečně.

Dotazy oponenta k obhajobě habilitační práce (počet dotazů dle zvážení oponenta)

- 1) Na s. 34 popisujete dva krajní typy reakcí na PCH. Považujete jeden z nich pro etopedickou praxi za vhodnější? Pokud ano, který?
- 2) Někteří informanti (např. P12) uvádějí, že děti s PCH se odlišují od ostatních mírou schopnosti zvládnání konkrétních situací. Lze tuto „nízkou míru schopnosti“ vnímat jako příležitost pro edukační práci profesionála v etopedickém zařízení? Pokud ano, jak?

Závěr

Habilitační práce Mgr. et Mgr. Karla ČERVENKY, Ph.D., „Sud, který nemá dno? Potřeby dětí s poruchami emocí a chování očima výchovných profesionálů“ **splňuje** požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru Speciální pedagogika.

V Brně dne 1. 2. 2020

Karel Pančocha
podpis